

erejében. Mondjuk úgy, a szépszájú keserű tapasztalatok végül is sokakat legyűrnek. A nevelőmunkában való különféle csalódás és a nyomában születő letargia, valamint lemondás emberileg érthető, ám azt gondoljuk, nem fogadható el. Ajánlhatjuk nekik *Füst Milán* éles meglátását, fölöttébb megszívlelendő mondanivalóját, amelyet Naplójának töredékében fejt ki, s amelyet – kivételesen, a rendkívül pontos és finom fogalmazás miatt – hadd idézzünk szó szerint.

„Hiába prédikálják nektek az iskolában, hiába mondja a pap, anyátok, apátok, hogy legyetek jók, (...) hiába határozzátok el gyermekkorotokban, hogy jók lesztek, önzetlenek, tiszták... Jön az élet – s ti (...) elfeleditek csakhamar, - csaltok, loptok, érzéki életet éltek. (...) Ravaszok vagytok, kishitűek. (...) S az a nevelés, amit én anyámtól kaptam... az életet nem ismerő ideáлизmust szíttam magamba az anyatejjel... De az élet – sajnos – nem ilyen. (...) *Mert te nem vagy ilyen!* ... S azt hiszed, anyád nem ismerte az életet? Ismerte, - de mégis jobbik énjét (...) akarta átadni neked, (...) feltört belőle a hit, hogy az ő gyermekeének szabad, lehet tisztának lenni, - annak *kell* lennie. (...) S mihelyt gyereked lesz: - te is (...) óvakodni fogsz (...) felfedni a borzalmasat... s úgy mutatsz majd az életre, mint ahogy Mózes az ígért földjét mutatta a reménykedőknek.”

Az olvasó talán megbocsájtja a viszonylag hosszabb szövegrész idézését. Azért tettük ezt, mivel a pedagógia számára is páratlan tanulsággal szolgál, miközben éppen a pedagógia figyelmét kerülte el eddig az író és esszéíró Füst Milán fenti gondolata. Kétségtelen, a jó iránti kívánság, tanítás és nevelés felfogható egyfajta naivitásnak – ahogy Füst Milán írja: ideáлизmusnak –, mivelhogy az ember jobbik énjét a való élet általában könnyen elnyomhatja. A valóság rideg tényei, tapasztalásai arról vallanak, hogy az emberek legtöbbször bizony önzők, tisztátalanok, rosszak és gonoszak maradnak, s megkeserítik a többiek életét. Mégis az édesanyában (s tegyük hozzá: az igazi pedagógusban s minden más „vérbeli” nevelőben) ott munkálkodik egy erős hit és szent elkötelezettség arra, hogy ha mi, felnőttek gyarlókká váltunk is, legalább a saját gyermekeink legyenek tiszták, önzetlenek, s váljanak jóemberré. S milyen különös: ez a *hit és pedagógiai credo* alapján véve *kiölhetetlen* az ember lelkéből, tudatából. Ugyanis amikor az ifjú ember felnőtté válik, és gyermeke lesz, már ő is ugyanazzal az őszinte hittel, odaadással, optimizmussal és reménnyel fogja a jóra nevelni saját fiát-lányát, mint hajdan a szülei tették vele. Így száll nemzedékről nemzedékre a jóra való pedagógiai ideálja. S létezik-e izgalmasabb és magasabb fáradóság, minthogy erre bátorítsunk minél több – közöttük ifjú – embertársunkat?

DR. DRAHOTA-SZABÓ ERZSÉBET

tanszékvezető főiskolai tanár

Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar

Szeged

Mitől jó a „jó iskola” Németországban?

1. Bevezetés

A PISA-felmérés kapcsán a németek feltették a kérdést: Mitől jó a „jó iskola”? Erre a kérdésre keresték a választ 2006-ban a Robert Bosch Alapítvány és a Heidehof Alapítvány pályázati kiírása keretében. A pályázaton 470 német iskola vett részt, amelyekből a bírálati bizottság 18 iskolát emelt ki, közöttük 1 fődíjat kapott, további 4-et tüntettek még ki díjjal.

A „Deutscher Schulpreis 2006” nyertesait, illetőleg a 18 legjobbra ítélt iskolát egy kötet mutatja be azon szempontok szerint, amelyek a kiválasztásban mérvadók voltak (Fauser et.

al. 2007). Az iskolák részletes bemutatására itt nincs mód. Nagyon tanulságosnak tartom azonban kiemelni azokat a jegyeket, amelyek az iskolák többségét különbözőségeik mellett is egyaránt jellemzik. Azért tartom fontosnak ezeknek a pedagógiai koncepcióknak a tömör felsorolását, mert úgy gondolom, a magyar iskoláknak is mintául szolgálhatnak.

2. Differenciált oktatás

A kompetenciaalapú oktatásnak messzemenően figyelembe kell vennie a tanulók már meglévő ismereteit, érdeklődésüket és tanulási stratégiáikat, s ennek megfelelően differenciálnak kell lennie. A differenciált oktatás lehetővé teszi egyrészt a tehetséggondozást, másrészt a hátrányos helyzetűek felzárkóztatását.

A kiemelt iskolákban differenciált oktatás folyik, amely különböző módon valósul meg: vannak pl. kompetencia-orientált kiscsoportos foglalkozások; sok iskolában a munka nem szigorúan évfolyamokra bontva zajlik, hanem több korosztály tanul együtt bizonyos tantárgyakat kezdetektől akár az érettségiig is (ún. *jahrgangsübergreifender Unterricht*). Azért folyik az oktatás kor szerint egyes csoportokban,

- mert a gyerekek fejlődése, teljesítménye nem feltétlenül korszecifikus;
- mert a társadalomban is heterogén csoportok vannak, így tehát előnyös, ha a tanulók már az iskolában megtapasztalják a különbözőségeket;
- mert heterogén csoportokban nagyobb annak a lehetősége, hogy a tanulók partnert, segítőtársat vagy példaképet találjanak.

A differenciált oktatás azt is jelenti, hogy a gyerekek képességfejlesztése és teljesítményeik mérése egyénre szabott. Sok iskolában együtt tanulnak kiemelkedően tehetségesek és hátrányos helyzetűek, pl. testi vagy szellemi fogyatékos gyerekek.

Meg kell jegyezni, hogy a magyarországi iskolakezdő gyerekek fejlettségi szintje között is hatalmasak a különbségek. Pála Károly olyan „óvatos” becsléseket említ, amelyek szerint az elsősztályos gyerekek mentális életkora között akár ötévnyi különbség is mutatkozhat.¹ A differenciált oktatásra tehát a magyar iskolákban is szükség van.

3. Egésznapos iskola

A legjobbnak ítélt 18 iskola harmada, az 5 díjazott közül 3 egésznapos iskola (ún. *Ganztagsschule*), ami számos előnnyel jár.

- Az iskola feladata ma már nem csupán a szaktudás átadása. A cél egy új minőségű, életközeli intelligens tudás, azaz kompetenciák kialakítása, amelyhez azonban a szorosabb értelemben vett iskolai oktatás, a tanóra nem elegendő. Az iskolai oktatás mellett, az iskolán túlmutatóan is olyan aktivitásokat szerveznek a tanulókkal, amelyek segítségével a gyakorlatban sajátíthatják el azokat a szociális, állampolgári kompetenciákat, amelyek által a felnőtt társadalomban felelősségteljesen tudnak feladatokat ellátni.
- Az egésznapos iskola az oktatást és az iskolai közéletet oly módon tudja összekapcsolni, hogy a gyerekeknek mind a kognitív, mind a szociális és gyakorlatorientált tudása és kompetenciája egyaránt fejlődik, s ezt a tudást az iskolán kívüli életben is konvertálni tudják.

4. Demokrácia és egyéni felelősség

A differenciált oktatás, valamint az iskolai élet szervezése is messzemenően demokratikus, a tanulók bevonásával történik. Az oktatás mellett a nevelés ugyanolyan hangsúlyos. A különbözőség elfogadása, a toleranciára, empátiára, a perspektívaváltás képességére való nevelés nagyon fontos, valamint az egyéni felelősségvállalásra való nevelés.

Az egyéni felelősségvállalást a projektmunka kedvezően fejleszti. A projektmunka fejleszti ezen felül a diákok problémamegoldó és kommunikációs kompetenciáját is, hisz a pro-

jektterv elkészítése számtalan problémát vet fel, s a munkát csoportban kell elvégezni, amelyben a konstruktív kommunikáció, az érvek hatásos megfogalmazása, az ellenérvek mérlegelése, azaz a kooperáció a siker alapja.

A demokrácia gyakorlása és az egyéni felelősség elválaszthatatlanul jelennek meg. A demokrácia („Einüben von Demokratie” – Fauser i. m. 40. o.) és az egyéni felelősségvállalás gyakorlása a konfliktuskezelésben is megmutatkozik: az iskolák fokozott figyelmet szentelnek annak, hogy a gyerekek megtanulják kezelni a nézetkülönbségeket, a konfliktusokat, az agresszivitást. A tanulók elsajátítják a másokkal való együttműködés kompetenciáját és a szociális kompetenciákat is.

A „kooperatív csoportmunka”, az „együttműködés” és a „konfliktusmegoldás” a NAT-ban is kulcsfogalmak.

Az egyéni felelősségérzet kialakítását erősíti az is, hogy az önálló tanulásnak, a tanulási folyamat egyéni megtervezésének kezdettől fogva releváns szerep jut. Így a diákok olyan kompetenciákat sajátítanak el, amelyek az élethosszig tartó tanulásban nélkülözhetetlenek. Ez tulajdonképpen a tanulni tudás kompetenciája, a kompetenciának azon értelmezése szerint, amely kiemeli, hogy a kompetencia nemcsak kognitív, azaz tudásalapú, hanem érzelmi töltettel is rendelkezik.

5. Integrált oktatás

A tantárgyközi projektek olyan komplex keresztantervi kompetenciák fejlesztését teszik lehetővé mint pl. a kommunikációs, az együttműködési és a problémamegoldó kompetencia. Ezt a három ún. általános (generikus) kompetenciát a NAT is kiemelten kezeli. (Vö. Vass 2007: 4)

6. Összefoglalás – jövő a múltban

Összefoglalva elmondható, hogy a németországi „jó iskolát” olyan pedagógiai elvek fémjelzik, mint amelyek a magyarországi kistélepülések folyamatosan megszűnőben lévő osztatlan iskoláit. Ezekben ugyanis szintén alapelv a differenciált oktatás és teljesítménymérés, hiszen különböző korosztályok ülnek együtt egy teremben. A demokráciára és az ezzel szorosan összefüggő egyéni felelősségre való nevelés a magyar kistélepülések osztatlan iskoláiban megintcsak mindennapos gyakorlat, hisz enélkül a közös munka elképzelhetetlen lenne. Az integrált oktatás szintén nem ismeretlen ezekben az iskolákban.

Ezek az iskolák azonban sorra megszűnnek, mert nem működtethetők gazdaságosan – a kistélepülések iskoláinak tanulói a nagyobb városok iskoláiba járnak. Paradoxnak tűnik tehát a következtetés: ha jó magyar iskolákat akarunk, akkor nem feltétlenül külföldi, például német példákat kell keresnünk, hanem saját eltűnő hagyományainkat újraéleszteni, s a jó magyar iskola jövőjét annak múltjában keresni.

IRODALOM

Fauser, Peter/Prenzel, Manfred/Schratz, Michael (Hrsg.) (2007): Was für Schulen! Gute Schule in Deutschland. Der Deutsche Schulpreis 2006. Im Auftrag der Robert Bosch Stiftung und der Heidehof Stiftung. Seelze-Velber: Kallmeyer in Verbindung mit Klett.

Vass Vilmos (2007): A kompetencia fogalmának értelmezése.

http://www.oki.hu/printerFriendly.php?tipus=cikk&kod=kompetencia-07_fogalom. Letöltve: 2007.07.29.

(In: Demeter Kinga (Szerk.) (2006): Kihívások és értelmezések. Budapest: Országos Közoktatási Intézet.)

JEGYZETEK

¹ Vö. http://www.oki.hu/printerFriendly.php?tipus=cikk&kod=kompetencia-16_egyseg 7. o. (Letöltve: 2008.03.01.)